

Výklad č. 98 k vodnímu zákonu a souvisejícím právním předpisům

Ministerstvo zemědělství České republiky
Výklad sekce vodního hospodářství

SP. ZN.: MZE-67668/2024-15112

Č. J.: MZE-67668/2024-15112

Věc: Právomoci vodoprávního úřadu při mimořádných opatřeních
[k § 109 odst. 1 vodního zákona]

Dotaz:

Předseda Rozkladové komise ministra zemědělství požádal o zaujetí stanoviska k aplikaci pravomocí vodoprávního úřadu při mimořádných opatřeních podle § 109 odst. 1 vodního zákona, neboť během projednávání konkrétního případu v rozkladové komisi vyšlo najevo, že mezi dotčenými správními orgány není shoda ohledně aplikace tohoto ustanovení.

§ 109 odst. 1 zní: *Vyžaduje-li to veřejný zájem, zejména je-li přechodný nedostatek vody nebo je-li ohroženo zásobování obyvatelstva vodou nebo došlo-li k jednorázovému odběru pitné vody z vodovodní sítě v případech záchranných prací při mimořádných událostech, požárech a jiných živelních pohromách, zásahu Hasičského záchranného sboru České republiky a jednotek požární ochrany nebo ozbrojených sil České republiky, může vodoprávní úřad rozhodnutím nebo opatřením obecné povahy bez náhrady upravit na dobu nezbytně nutnou povolená nakládání s vodami, popřípadě tato nakládání omezit nebo i zakázat. Tato opatření provede po projednání s dotčenými subjekty, pokud to mimořádnost situace nevyklučuje.*

S ohledem na výše uvedené byly specifikovány 4 otázky, jejichž zodpovězení by mělo napomoci řádné a jednotné aplikaci tohoto ustanovení:

- Jaký je procesní charakter řízení podle § 109 odst. 1 vodního zákona?
- Jak takové řízení končí, pokud podnět (příp. žádost) není důvodná, případně není vůbec naplněna premisa tohoto ustanovení?
- Určení hranice, kdy postupovat podle § 109 odst. 1 vodního zákona a kdy využít jiných institutů vodního zákona?
- Jak v případě podání podnětu z důvodů nedostatku vody správně postupovat?

Výklad:

Institut mimořádných opatření podle § 109 odst. 1 vodního zákona představuje zvláštní pravomoc pro zásah při řešení mimořádných, nahodilých událostí krátkodobého charakteru ve veřejném zájmu, jinak řečeno toto ustanovení zakotvuje operativní postupy vodoprávního úřadu v nouzových situacích, kdy však nejsou splněny podmínky pro postup podle § 87a a násl. vodního zákona.

Z toho vyplývají rovněž odpovědi na výše položené otázky:

- Řízení podle § 109 odst. 1 vodního zákona je řízením zahajovaným výlučně z moci úřední, v němž rozhodnutí může být prvním úkonem ve věci. Odvoláním proti takovému rozhodnutí je zpravidla odňat vodoprávním úřadem odkladný účinek, účinky samotného rozhodnutí však musí být vždy časově omezeny.

- b) Pokud není podnět důvodný, je třeba o této skutečnosti jeho podatele řádně vyrozumět (tzv. odkládací dopis). Pokud bylo řízení formálně už zahájeno, pak je na místě jej zastavit postupem podle § 66 odst. 2 správního řádu.
- c) Nejsou-li splněny podmínky pro postup podle § 109 odst. 1 vodního zákona, tedy nejedná-li se o mimořádnou událost, kterou je možno vyřešit dočasným zásahem vodoprávního úřadu do povolených nakládání s vodami, je třeba zvážit použití jiných institutů vodního zákona, zejména vodoprávního dozoru nad činnostmi oprávněných podle vydaných povolení k nakládání s vodami.
- d) Vodoprávní úřad se musí seznámit s vodohospodářskými poměry v předmětné lokalitě a na základě toho volit řešení, které co nejméně zasáhne do práv a oprávněných zájmů dotčených subjektů.

Odůvodnění:

Ustanovení § 109 odst. 1 vodního zákona samo stanoví podmínky své aplikace (hypotézu právní normy): *Vyžaduje-li to veřejný zájem (1), zejména je-li přechodný nedostatek vody (2a) nebo je-li ohroženo zásobování obyvatelstva vodou (2b) nebo došlo-li k jednorázovému odběru pitné vody z vodovodní sítě (2c) v případech záchranných prací při mimořádných událostech (2ca), požárech (2cb), a jiných živelních pohromách (2cc), zásahu Hasičského záchranného sboru České republiky a jednotek požární ochrany (2cd), nebo ozbrojených sil České republiky (2ce), ...* Již z tohoto přehledu lze zřetelně rozpoznat, na řešení jakých situací zákonodárce toto ustanovení zavedl do vodního zákona. Ze smyslu a účelu této normy pak vyplývá, že se jedná o řízení zahajované z moci úřední, přičemž podnět může mít jakoukoliv podobu či formu, z níž vodoprávní úřad vyrozumí, že nastal některý z popsanych předpokladů.

Zákon výslovně připouští, že opatření lze vydat bez, byť jen, projednání s dotčenými subjekty, pokud to charakter situace neumožňuje. Pokud to mimořádnost situace nevylučuje, opatření se vydá po projednání s dotčenými subjekty. Jelikož zákon výslovně nestanoví vyloučení odkladného účinku odvolání, je třeba jej do rozhodnutí výslovně uvést. Opět s ohledem na charakter situací, na něž dopadá, bude zpravidla vhodné tak učinit. Pro vydávání opatření obecné povahy, které bude zpravidla nejčastější formou, platí uvedené premisy rovněž.

Vzhledem k užití těchto procesních institutů pak je třeba, aby uložené opatření bylo skutečně dočasné povahy. Pokud je ukládáno do doby skončení mimořádné situace, je současně třeba stanovit maximální délku trvání tohoto opatření, zpravidla ne delší, než 3 měsíce. V každém ohledu je třeba mít na paměti, že je zasahováno do významného práva svěřeného konkrétnímu subjektu rozhodnutím správního orgánu bez jeho možnosti se k takovému zásahu být jen vyjádřit, proto zásah musí splňovat podmínku subsidiarity a nastalé skutkové okolnosti jej musí prakticky samy o sobě odůvodnit. Je třeba zdůraznit, že vodoprávní úřad i při výskytu takové situace, „může“, ale nemusí, zasáhnout do stávajících práv oprávněných k nakládání s vodami, a případně je, podle svého uvážení, omezit nebo i zakázat „na dobu nezbytně nutnou“.

Rozhodnutí podle § 109 odst. 1 vodního zákona může být též vydáno postupem podle § 143 odst. 1 písm. a) správního řádu jako řízení na místě.

Bez ohledu na to, jak je podání v této věci označeno, jedná se o podnět k zahájení řízení z moci úřední, nikoliv o žádost. Na takový podnět zcela dopadá § 42 správního řádu, podle něhož je správní orgán povinen sdělit tomu, kdo o to požádá, ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy podnět obdržel, že řízení zahájil, nebo že neshledal důvody k zahájení řízení z moci úřední, popřípadě že podnět postoupil příslušnému správnímu orgánu.

Pokud by vodoprávní úřad řízení podle § 109 VZ již zahájil a teprve poté shledal, že pro takový postup nebyl důvod, či se již situace vyřešila (nedostatek vody by pominul), vodoprávní úřad zahájené řízení zastaví postupem podle § 66 odst. 2 správního řádu, protože důvod jeho zahájení odpadl.

Pokud nejsou splněny podmínky pro postup podle § 109 odst. 1 vodního zákona, tedy nejedná-li se o mimořádnou událost, kterou je možno vyřešit dočasným zásahem vodoprávního úřadu do povolených nakládání s vodami, neznámá to bez dalšího, že lze postupovat podle § 12 odst. 1 vodního zákona. Toto ustanovení sice připouští změnu či zrušení povolení k nakládání s vodami, ať již vydaného podle § 8 vodního zákona nebo podle předchozích právních předpisů (např. zákon č. 138/1973 Sb. či zákon č. 11/1955 Sb.) v řízení vedeném z moci úřední, avšak pouze za zákonem přesně stanovených podmínek uvedených v odstavci 1 a 3 tohoto ustanovení. V případě nedostatku vody přichází v úvahu prakticky pouze § 12 odst. 1 písm. c) vodního zákona, podle něž vodoprávní úřad může z moci úřední povolení k nakládání s vodami změnit nebo zrušit při stanovení minimální hladiny podzemních vod, nebyla-li dosud stanovena, či při její změně postupem podle § 37 vodního zákona. Toto ustanovení je však obtížně aplikovatelné na situaci více souběžných odběrů různými subjekty. Pokud by mělo být aplikováno, muselo by být vztaženo ke všem jednotlivým odběratelům v daném území.

Postupem podle § 12 odst. 2 vodního zákona může vodoprávní úřad povolené nakládání s vodami zrušit nebo změnit výlučně na žádost oprávněného, přičemž touto žádostí je zahájeno správní řízení.

Povolení k nakládání s vodami je významné veřejné subjektivní právo oprávněného nakládat s vodami až do povolené výše. Oprávněný není však povinen s vodami v maximální rozsahu nakládat, respektive vůbec nakládat. Pokud však s vodami podle tohoto povolení nakládá, je povinen dodržovat podmínky stanovené v tomto povolení.

Pro úplnost lze poznamenat, že pokud nebylo řádným procesním postupem zrušeno nějaké související povolení, nepřipouští vodní zákon vydání nového rozhodnutí ve věci povolení k nakládání s vodami (§ 115 odst. 11 vodního zákona).

Je-li vodoprávnímu úřadu zaslán „podnět“ požadující řešení problému nedostatku vody v určitém místě tím, že by mělo být omezeno nebo zrušeno platné povolení k nakládání s vodami vydané třetí osobě, nebo kde je oprávněným jiná osoba, musí vodoprávní úřad spolehlivě zjistit rozhodné skutkové okolnosti a teprve na základě těchto poznatků rozhodnout o tom, jaký institut vodního zákona na věc aplikovat. V první řadě tak vodoprávní úřad ověří, zda jsou dodržována vydaná povolení k odběru vod a zda jsou případně plněny i další s tím související povinnosti (měření podle § 10 vodního zákona, hrazení poplatků podle § 88 a násl. vodního zákona). Zjistí-li vodoprávní úřad porušování stanovených povinností, zahájí přestupkové řízení.

Pokud se jedná o mimořádnou událost, kterou je možné řešit dočasným omezením povolení k nakládání s vodami, lze postupovat podle § 109 odst. 1 vodního zákona. Pokud lze s ohledem na strukturu realizovaných odběrů věc řešit stanovením minimální hladiny podzemních vod, lze postupovat podle § 12 odst. 1 písm. c) vodního zákona. Ve všech těchto případech je vodoprávní úřad povinen respektovat zásady rovného zacházení a chránit dříve nabytá práva.

Je třeba poznamenat, že žádný postup podle vodního zákona neumí a nemůže vyřešit situaci, kdy je v určité lokalitě objektivní nedostatek vody.

V Praze dne 23. 9. 2024

Ing. Aleš Kendík
vrchní ředitel sekce vodního hospodářství